

УДК332.334.4:338.431(477.87)

Газуда С.М., к.е.н.

Ужгородського торговельно-економічного інституту КНТЕУ

Ерфан В.Й., к.е.н., доцент ДВНЗ „Ужгородський національний університет”

ПЕРСПЕКТИВИ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

У статті розглянуто особливості формування і передумови забезпечення перспективного розвитку аграрного виробництва на регіональному рівні. Обґрунтовано окремі чинники впливу на процес функціонування аграрної сфери, передусім природний, географічний, екологічний. З'ясовано, що природний чинник зумовлюється регіональними природно-кліматичними умовами, сприятливими для вирощування ранніх і надранніх овочів і фруктів, передусім у низинній природно-економічній зоні Закарпаття. Регіональні особливості географічного чинника зумовлюються унікальністю геостратегічного розташування, оскільки Закарпатська область межує з чотирма країнами-членами Євросоюзу. З'ясовано, що в цілому Закарпаття належить до екологічно чистих регіонів, і у перспективі вагомого значення набуде ефективне функціонування сільськогосподарських галузей та харчової промисловості на основі ведення і розширення можливостей органічного землеробства, виробництва екологічно чистої продукції.

Ключові слова: аграрне виробництво, регіональний рівень, органічне землеробство, екологічно чиста продукція, перспективний розвиток.

ПЕРСПЕКТИВЫ АГРАРНОГО ПРОИЗВОДСТВА: РЕГИОНАЛЬНОЕ ИЗМЕРЕНИЕ

В статье рассмотрены особенности формирования и предпосылки обеспечения перспективного развития аграрного производства на региональном уровне. Обоснованы отдельные факторы влияния на процесс функционирования аграрной сферы, в частности природный, географический, экологический. Установлено, что природный фактор обуславливают региональные природно-климатические условия, являющиеся благоприятными для выращивания ранних и сверхранних овощей и фруктов, прежде всего в низменной природно-экономической зоне Закарпатья. Особенности географического фактора – в уникальности геостратегического расположения, поскольку регион граничит с четырьмя странами-членами Евросоюза. Установлено, что в целом Закарпатья относится к экологически чистым регионам, и на перспективу большое значение приобретет эффективное функционирование сельскохозяйственных отраслей и пищевой промышленности на основе ведения и расширения возможностей органического земледелия, производства экологически чистой продукции.

Ключевые слова: аграрное производство, региональный уровень, органическое земледелие, экологически чистая продукция, перспективное развитие.

Hazuda S., Erfan V.

PROSPECTS OF AGRICULTURAL PRODUCTION: THE REGIONAL DIMENSION

In the article the peculiarities of formation and conditions of ensuring the prospective development of agricultural production at the regional level. Justified individual factors of influence on the process of functioning of the agrarian sector, especially natural, geographical, environmental. It is found that the natural factor is determined by regional climatic conditions favorable for growing of early and extra-early fruit and vegetables, especially in low-lying natural-economic area of Transcarpathia. Regional peculiarities of the geographical factor due to the uniqueness of the geostrategic location as Zakarpattia borders with four member countries of the European Union. It is found that in General, Transcarpathia refers to the number of clean regions, and in the future importance will gain the effective functioning of the agricultural sector and the food industry on the basis of the conduct and the empowerment of organic farming, production of organic products.

Key words: agricultural production, regional level, organic farming, environmentally friendly products, promising development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Пріоритетом розвитку аграрної сфери України є забезпечення конкурентоздатного середовища з метою досягнення результативності аграрного господарювання за європейськими і світовими стандартами. Виробництво сільськогосподарської продукції зумовлює формування системи продовольчого забезпечення країни та її регіонів. Перспективи розвитку сфери

аграрного виробництва повинні обґрунтовуватися задоволенням споживчих потреб внутрішнього продовольчого ринку і окресленням стійких позицій на зовнішньому ринку аграрної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню регіональних проблем розвитку аграрної сфери, підвищення її конкурентоспроможності та перспектив забезпечення сільськогосподарською продукцією країни в цілому та її регіонів зокрема присвячено наукові праці відомих українських вчених, серед яких П. Гайдуцький, П. Саблук, Ю. Лупенко [3], В. Збарський, М. Лендел, В. Мацибора, А. Чалий [4; 7] С. Кваша [5] та інші. Зважаючи на значний науково-теоретичний і практичний доробок щодо забезпечення розвитку аграрного виробництва, окремих досліджень потребують регіональні особливості аграрного сектора і чинники впливу на його перспективне зростання.

Ціллю статті є окреслення перспектив розвитку сфери аграрного виробництва через призму регіональних чинників.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Вагомим і пріоритетним напрямом розвитку економічної системи Закарпатської області є аграрне виробництво, де створюється 14,0 % валової доданої вартості і зосереджено 13,0 % основних засобів. На забезпечення його ефективного функціонування мають вплив окремі чинники, передусім природний, географічний, екологічний.

Водночас особливістю просторового розвитку досліджуваного регіону є вертикальна зональність, оскільки територія поділяється на три природно-економічні зони: низинну, передгірну і гірську. Так, гори займають 66 % загальної площі регіону, передгір'я – 14, рівнинна частина – 20 % території. В основному поділ здійснюється за тепловим режимом, вологозабезпеченням, тривалістю вегетаційного періоду, залежно від абсолютних висот і характеру рельєфу [1, с. 237].

Природний чинник зумовлюється регіональними природно-кліматичними умовами. Так, у регіоні зимовий період триває до шести місяців у високогір'ї, п'ять місяців – у горах, чотири – в північно-східному та три – в південно-західному передгір'ї Українських Карпат. Весна найшвидше настає в закарпатському передгір'ї в кінці лютого та на початку березня. Як правило, вона є тривалою, інколи навіть затяжною, тобто зміщується до зимового, рідше до літнього періоду. Фахівці відмічають, що з підняттям на кожні 100 м н.р.м. початок весни затримується на 2 дні, а кінець – на 8 днів. Літо приходить у передгір'я і гори із запізненням на 8-9 днів на кожні 100 м і закінчується раніше на 5-6 днів. Літні дні в низині і передгір'ї часто засушливі, а в горах – дощові, зі зливами і навіть градом. Осінь у Карпатах триває 95-100 днів. Раніше вона настає в горах і поступово спускається в передгір'я [8, с. 49-50]. Природно-кліматичні умови та малозабезпеченість орними землями на гірських і передгірних територіях безпосередньо впливають на можливості вирощування різних видів сільськогосподарських культур. Водночас на території низинної природно-економічної зони, особливо Виноградівського та Берегівського районів, де найбільша сума активних температур сягає 3500-3550°, добре ростуть та визрівають найбільш теплолюбні сорти сільськогосподарських культур.

Сприятливі умови щодо вирощування ранніх овочів і фруктів має низинна природно-економічна зона Закарпаття, оскільки ці території захищені головним Карпатським хребтом від холодних північних вітрів, з північного-заходу – Татрами, а з півдня – Західними Румунськими горами і Марамороським кристалічним масивом. З іншими регіонами країни область з'єднують Яблонецький, Вишківський, Ужоцький, Верецький та Воловецький перевали висотою від 931 до 1614 м н.р.м.

За рахунок більш раннього дозрівання окремих видів плодовоовочевої продукції регіональним сільськогосподарським виробникам вдається отримувати прибуток завдяки її збуту в сусідніх областях. Це стосується ранньої капусти, редису, огірків, черешні, суниці, картоплі. Через сприятливі кліматичні умови в окремих селах Закарпаття сформовано власну сільськогосподарську спеціалізацію. Так,

пріоритетними у с. Заріччя і Сільце (Іршавський район) є вирощування ранньої капусти, у с. Широке та Сасово (Виноградівський район) – ранніх полуниці та томатів, с. Велика Добронь (Ужгородський район) – ранньої картоплі, с. Нове Давидково та с. Нові Лучки (Мукачівський район) – хрину та огірків тощо.

Вагомою складовою природного чинника у забезпеченні розвитку аграрної сфери регіону, передусім тваринницької галузі, є можливість використання полонинських і лісових угідь, оскільки в Закарпатті їх частка у загальній площі становить 17,5 % (або ж 223,5 тис.га сіножатей і пасовищ), більшість з яких знаходиться на полонинах – субальпійських луках Українських Карпат. Найбільші площі полонинських лук розташовані в районах: Рахівському, Тячівському, Міжгірському, Хустському, Свалявському [13, с. 269].

За даними статистики на 1 січня 2017 р. в усіх категоріях господарств гірських районів області утримувалося 38,9 тис. голів (для порівняння: у 2006 р. – 49,3 тис.) великої рогатої худоби, що на 10,4 тис. (або на 21,1 %) менше, ніж у 2006 р., та 46,1 тис. голів овець, однак тут тенденція позитивна, оскільки порівняно з 2006 р. на 3,7 тис. голів (або на 8,7 %) більше. Порівняно із загальнорегіональними показниками, показники гірських районів Закарпаття становили у 2017 р. відповідно 31,8 % та 32,6 %, а у 2006 р. – 28,8 % та 36,4 % [13, с. 299].

Сприятливі природно-кліматичні умови дають змогу протягом 100-115 днів у році випасати зазначену вище кількість голів худоби на полонинах, що розширює можливості кормової бази для їх відгодівлі.

Водночас низка чинників, до яких належать: гірський рельєф, клімат, пасовищні трави, в тому числі лікарські, сприяють відгодівлі здорового молодняка та виробництву високоякісної продукції тваринництва [10, с.156]. Дослідження підтверджує, зазначені чинники зумовлюють необхідність пошуку інвестиційних ресурсів для збереження, розширеного відтворення і підвищення продуктивності полонинських угідь з метою їх подальшого задіяння у процес виробництва тваринницької продукції.

Значний потенціал для розширення можливостей аграрного розвитку гірських територій властивий використанню лісових угідь (137 тис.га лісових земель знаходяться у постійному аграрному користуванні, або $\frac{1}{5}$ до загальної кількості лісових земель краю), а також задіяння природно-ресурсної бази продукції побічного лісокористування. Так, площа рентонесучих лісових угідь із їстівними грибами становить 28,8 тис.га, а їх експлуатаційний запас – 2,1 тис.тонн, з них 10,6 тис.га і 330 тонн – білі гриби; 2,1 тис.га і 148 тонн – підосичники і підберезники, решта – інші види грибів. Площа рентонесучих лісових угідь з найбільш поширеними видами ягід становить 22,2 тис.га з експлуатаційним запасом у середньоврожайні роки понад 3 тис.тонн, з них 61,8 % площ ожинників, 29,4 % – малинників, 8,8 % – чорниць [9, с. 200; 7, с. 20].

Доцільно відмітити рельєфні особливості гірських територій регіону, де значно гірші кліматичні умови для ведення аграрного виробництва, оскільки тут наявна велика крутизна схилів, переважну більшість яких взагалі заборонено розорювати. При цьому відмічається малоконтурність та важка доступність до гірських земельних ділянок, що зумовлює необхідність використання малогабаритних видів сільськогосподарської техніки з метою забезпечення екологічної рівноваги гірських агроландшафтів.

Вагомою складовою природного чинника є ресурси земель сільськогосподарського призначення. Однак Закарпатська область, як ми вже відмічали, характеризується низькою землезабезпеченістю, де на одного жителя припадає 0,36 га сільськогосподарських угідь, у тому числі 0,15 га ріллі, що відповідно у 2,4 та 4,3 рази менше, ніж у середньому по Україні (0,82 га та 0,65 га відповідно). В цілому сільськогосподарські угіддя займають близько 70 % території України, з яких на орні землі припадає більш як 55 %.

У процесі аграрної і земельної реформ відбулися значні зміни у розподілі сільськогосподарських угідь та ріллі між різноукладними суб'єктами господарювання. Станом на 01.01.2016 р. у сільськогосподарських підприємствах зосереджено 43,6 тис. га (для порівняння: у 2006 р. 54,6 тис. га) сільськогосподарських угідь, а в

господарствах населення – 344,1 тис. га (у 2006 р. – 348,1 тис. га), відповідно ріллі – 30,0 тис. га (2006 р. – 31,9) та 162,5 тис. га (2006 р. – 155,5 тис. га) [13, с. 268].

Багатогранність фізико-географічних передумов і кліматичних чинників справляє вагомий вплив на співвідношення сільськогосподарських угідь, у тому числі ріллі, а також сіножатей та пасовищ у розрізі природно-економічних зон регіону (табл. 1).

Таблиця 1

Земельна площа та сільськогосподарські угіддя по районах у розрізі природно-економічних зон Закарпатської області*

(на 1 січня 2016 р.; тис. га)

Райони	Загальна земельна площа	Земельна площа сільськогосподарських підприємств і господарств громадян	У т. ч. сільськогосподарські угіддя	З них		% до сільгоспугідь	
				рілля	сіножаті та пасовища	ріллі	сіножатей та пасовищ
<i>Низинна природно-економічна зона</i>							
Берегівський	65,4	49,1	46,0	34,1	11,9	74,1	25,9
Виноградівський	69,6	47,7	45,5	32,2	13,3	70,8	29,2
Мукачівський	102,5	59,1	57,0	37,3	19,7	65,4	34,6
Ужгородський	90,2	53,6	50,6	30,1	20,5	59,5	40,5
Разом по зоні:	327,7	209,5	199,1	133,7	65,4	67,2	32,8
<i>Передгірна природно-економічна зона</i>							
Іршавський	94,4	36,0	35,1	15,3	19,8	43,6	56,4
Тячівський	181,1	51,4	50,6	9,4	41,2	18,6	81,4
Хустський	99,8	39,0	36,0	12,6	23,4	35,0	65,0
Разом по зоні:	375,3	126,4	121,7	37,3	84,4	30,6	69,4
<i>Гірська природно-економічна зона</i>							
Великоберезнянський	81,0	18,5	18,3	4,9	13,4	26,8	73,2
Воловецький	54,4	15,8	14,9	5,7	9,2	38,3	61,7
Міжгірський	116,3	34,0	33,3	8,1	25,2	24,3	75,7
Перечинський	63,1	16,3	15,9	5,3	10,6	33,3	66,7
Рахівський	189,2	36,0	35,5	1,9	33,6	5,4	94,6
Свалявський	67,6	12,7	12,3	3,3	9,0	26,8	73,2
Разом по зоні:	571,6	133,3	130,2	29,2	101,0	22,4	77,6
По області	1275,3	469,2	451,0	200,2	250,8	44,4	55,6
Довідково: Україна	60354,9	36452,1	42726,4	31131,0	11595,4	72,9	27,1
Закарпатська область, % до України	2,1	1,3	1,1	0,6	1,9	x	x
<i>Природно-економічні зони, % до області</i>							
Низинна	25,7	44,6	44,1	66,8	26,0	x	x
Передгірна	29,5	27,0	27,0	18,5	33,7	x	x
Гірська	44,8	28,4	28,9	14,7	40,3	x	x

*Розраховано за джерелами: [11, с. 213-214; 12, с. 267; 13, с. 269].

Статистичні дані засвідчують, що в регіоні 44,4 % ріллі до загальної площі сільськогосподарських угідь (200,2 із 451,0 тис. га), в тому числі в низинній природно-економічній зоні – 67,2 % (133,7 із 199,1 тис. га), а в передгірній і гірській відповідно 30,6 % (37,3 із 122,7 тис. га) та 22,4 % (29,2 із 130,2 тис. га).

Регіон має значно менший потенціал орних земель порівняно з Україною, оскільки площа таких земель становить 72,9 % до всіх сільгоспугідь України (31,1 із 42,7 млн. га). При цьому область виділяється наявністю сіножатей і пасовищ, частка

яких станом на 1 січня 2016 р. у сільськогосподарських угіддях становила 55,6 % (250,8 із 451,0 тис. га), в тому числі в низинній природно-економічній зоні – 32,8 %, передгірній – 69,4, у гірській – 77,6 %. На гірську природно-економічну зону регіону припадає 44,8 % загальної земельної площі, а ріллі – 14,6 %, у той час як на низинну відповідно 25,7 та 66,8 %.

Регіональні особливості географічного чинника зумовлюються унікальністю геостратегічного розташування, оскільки Закарпатська область межує з чотирма країнами-членами Євросоюзу, зокрема Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією, перебуваючи на перехресті міжнародних транспортних коридорів „Північ-Південь” і „Схід-Захід”. Таке розташування сприяє адаптації зарубіжного досвіду аграрного господарювання, формуванню зовнішньоекономічних зв'язків сільськогосподарських суб'єктів і дає можливість зайняття власної ніші на зовнішньому аграрному ринку. При цьому створюється сприятливе середовище для залучення іноземних інвестицій у сферу аграрного господарювання. Таких інвестицій (станом на 1 січня 2017 р.) у досліджувану сферу регіону було залучено більш як 2,2 млн дол. США [13, с. 374].

Закарпаття в цілому належить до екологічно чистих регіонів, передусім його гірські і передгірні території, оскільки вони менш насичені великими промисловими об'єктами зі значною часткою екологічно шкідливих виробництв; тут незначна частка автомагістралей державного значення; невисока розораність земель під сільгоспугіддя, передусім через вертикальну зональність території; порівняно менш забруднені і екологічно чисті території, що зуміли уникнути руйнівного антропогенного впливу (до певної межі).

Дослідження свідчить, що внаслідок інтенсифікації сільськогосподарського виробництва в регіоні посилилися процеси взаємозумовленості і взаємозалежності між аграрним господарюванням і природним середовищем, передусім через те, що гірська і передгірна зони Карпат належать до найбільш зливонебезпечних районів Європи, і при проведенні тут інтенсивних сільськогосподарських робіт родючі ґрунти зазнають значного антропогенного навантаження. На сільгоспугіддях відбуваються [15, с. 58]: інтенсивне руйнування ґрунтової кірки, посилення гігроморфізму, підвищення кислотності, зменшення швидкості поглинання поверхневих вод, погіршення водно-повітряного і поживного режиму.

З метою збереження і досягнення високого рівня екологічності території доцільним є поступова диверсифікація аграрного виробництва у напрямі формування ефективних еколого-економічних і соціальних систем територіального розвитку.

Водночас, як засвідчує дослідження, пріоритетним завданням перспективного розвитку аграрного виробництва регіону повинно бути [2, с. 177-178; 6]:

1) розширене відтворення аграрного виробництва як пріоритетного виду економічної діяльності, що є традиційним для регіону. Виробництво тих видів сільськогосподарської продукції, з яких область має конкурентні переваги (овочі, картопля, фрукти, ягоди, виноград), підняття до належного рівня виробництва кормів для тваринництва та відновлення поголів'я ВРХ, особливо овець, хоча б до рівня початку 90-х років ХХ ст. (як базової основи). З цією метою доцільно переглянути і скоригувати управлінські підходи з урахуванням рівня забезпеченості сільськогосподарською продукцією населення краю;

2) підвищення конкурентоспроможності провідних видів економічної діяльності КВЕД у сфері аграрного виробництва і тих видів, які можуть використовувати аграрну продукцію для власного розширеного розвитку, як-от: секція А – сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство; розділ 10 (секція С – переробна промисловість) – виробництво харчових продуктів та 11 – виробництво напоїв; секція І – тимчасове розміщення й організація харчування; секція Т – діяльність домашніх господарств, передусім за рахунок виробництва органічної продукції, в тому числі шляхом використання значних запасів продукції побічного

користування лісу, нарощування продукції рибальства за рахунок водоймищ при спорудженні середніх ГЕС на прикордонній р. Тиса та мінігідроелектростанцій у верхів'ях малих рік;

3) використання термальних вод регіону з метою організації тепличних господарств з вирощування овочевої продукції, альтернативних джерел електроенергії на основі будівництва мінігідроелектростанцій і використання потужності малих рік і потоків, облаштування вітроенергетичних установок, що сприятиме виробництву дешевої електроенергії;

4) раціональне використання земельних ресурсів, передусім сільськогосподарського призначення, оскільки земля є головним засобом виробництва, і при дбайливому ставленні до неї має здатність підвищувати родючість;

5) оптимізація розміщення продуктивних сил аграрного виробництва в розрізі природно-економічних зон регіону (низинної, передгірної і гірської) з вилученням деградованих земель з обробітку;

6) технічне і технологічне оновлення аграрного виробництва, що потребує системного і комплексного управлінського підходу для вирішення проблемних питань як на регіональному, так і державному рівнях. Необхідно виходити з того, що технічне оснащення АПК має високий ступінь зношеності виробничих засобів, тому доцільно створити сучасну ринкову систему матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва, цілеспрямовано вдосконалювати практику лізингу сільгосптехніки;

7) створення на селі сучасної ринкової інфраструктури (гуртових аграрних ринків, торгових домів, розвиток біржової торгівлі), а також здійснення сільськогосподарської кооперації на базі селянських і фермерських господарств, у тому числі підприємств малого бізнесу, з метою організації кластерів у АПК.

На перспективу, як зазначено у Стратегії розвитку Закарпатської області на період до 2020 року [14, с. 28, 80], аграрна сфера розвиватиметься прогнозовано, оскільки протягом попереднього досвіду кризових років 98 агропромисловий сектор показував стабільність зростання навіть у несприятливих умовах. Діяльність в агропромисловому комплексі буде спрямовано на розвиток товарного високоефективного виробництва тваринницької продукції шляхом будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, пунктів із заготівлі молока та м'яса, заводів із виробництва комбікормів та відтворення і раціонального використання племінних (генетичних) ресурсів, підвищиться самозайнятість на сільських територіях. При цьому вагомого значення набуде ефективне функціонування сільськогосподарських галузей та харчової промисловості на основі ведення і розширення можливостей органічного землеробства, виробництва екологічно чистої продукції.

Висновки. Отже, дослідження підтвердило, що для розвитку аграрного виробництва у Закарпатській області є сприятливі умови. В низинній природно-економічній зоні переважатиме рослинницька галузь у напрямі вирощування ранніх і надранніх овочів, тваринницька галузь – у передгірній та гірській природно-економічних зонах, де є можливості використання полонинських і лісових угідь, заготівлі продукції побічного лісокористування. Вагомий потенціал регіон має стосовно вирощування органічної продукції, яка у перспективі користуватиметься значним попитом серед споживачів.

Список використаних джерел:

1. Верменич Я. В. Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики в Україні. – К. : Інститут історії України НАН України, 2003. – 516 с.
2. Газуда Л. М., Ерфан В. Й., Газуда С. М. Сільський розвиток регіону: Монографія. – Ужгород: Видавництво ФОП Сабов А. М., 2015. – 251 с.
3. Аграрна реформа в Україні /П. І.Гайдуцький, П.Т. Саблук, Ю. Лупенко та ін. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
4. Збарський В. К., Лендел М. А., Мацибора В. І., Чалий А. А. Економіка аграрного сектору: навч. Посіб./за ред. Чл.-кор. УААН, проф. М. А. Лендела. – К.: НУБіП України, 2009. – 410 с.
5. Кваша С.М., Голомша Н.С. Конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому аграрному ринку // Економіка АПК. – 2006. – № 5. – С.99-104.

6. Класифікація видів економічної діяльності ДК009:2010/ Національний класифікатор України/Держспоживстандарт України від 11.10.2010 № 457. URL: http://www.ubc.ua/Links/codes_ua
7. Лендел М.А. Аграрне виробництво в Карпатському регіоні: сучасний стан, тенденції, перспективи розвитку: монографія. – Ужгород: Карпати, 2006. – 216 с.
8. Манівчук Ю.В. Екологічні системи аграрного виробництва в Карпатах. – Ужгород: Закарпаття, 1996. – 276 с.
9. Поп С.С. Природні ресурси Закарпаття. – Ужгород: ТОВ „Спектраль”, 2002. – 296 с.
10. Природні багатства Закарпаття/(кол. Авт.; упоряд. В.Л.Боднар). – Ужгород: Карпати, 1987. – 284 с.
11. Статистичний збірник „Регіони України” за 2017/Державна служба статистики України. Ч. I. – К., 2017. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm
12. Статистичний збірник „Регіони України” за 2017/Державна служба статистики України. Ч. II. – К., 2017. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm
13. Статистичний щорічник Закарпаття 2016/Головне управління статистики у Закарпатській області; за ред. Г. Д. Гриник. – 2017. – 479 с.
14. Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року. URL: dfrt.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2015/05/Strategiya.pdf
15. Химинець В.В. Еколого-економічні засади сталого розвитку Закарпаття. – Мукачево: Карпатська вежа, 2004. – 212 с.

Рецензент д.е.н., професор Лендел М.А.

УДК 338.439.02:330.342.146

Гургула Т.В., д.е.н., професор

Львівський регіональний інститут державного управління

НАДУ при Президентіві України

МОНІТОРИНГ СЕРЕДОВИЩА СПРОМОЖНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Серед проблем формування сучасної системи організації влади на місцях значна увага приділяється реформуванню системи місцевого самоврядування, що визначатиме подальший стабільний розвиток українського суспільства. Метою статті є окреслення основних проблем становлення та розвитку господарської діяльності територіальних громад та формування шляхів заохочення підприємницької ініціативи, ефективного використання місцевих ресурсів, створення нових робочих місць, розширення податкової бази, місцевих бюджетів тощо. Використано основні методи наукового дослідження: індукції та дедукції, синтезу та аналізу, метод порівняння. Визначено, що для утворення дієздатного місцевого співтовариства в Україні необхідно, окрім використання позитивного досвіду держав-членів ЄС, також зважати на вітчизняний стан розвитку місцевого самоврядування, зокрема, історичні, географічні, економічні, демографічні аспекти, не займаючись механічним копіюванням зарубіжного досвіду. У статті проаналізовано загальнотеоретичні положення, що стосуються господарської діяльності територіальних громад. Встановлено види господарської діяльності територіальної громади і перехід їх на економічний саморозвиток. Запропоновано форми, методи та механізми співробітництва територіальної громади та органів місцевого самоврядування. Зроблено узагальнюючий висновок, що найефективніше вирішення вказаних проблем може бути здійснене тільки шляхом структурного реформування усієї системи місцевих фінансів, враховуючи вектори фінансової децентралізації та деконцентрації влади.

Ключові слова: децентралізація, фінансове забезпечення, ресурсний потенціал, територіальна громада, господарська діяльність територіальної громади, формування спроможності територіальної громади в умовах децентралізації.

Gurgula T.

MONITORING SUPPORT OF LOCAL COMMUNITIES' ABILITIES

The article deals with common local communities' abilities theories and defines the essence of the concept of local community's abilities under decentralization. The role of local communities in the development of local self-government has been analyzed, theoretical and methodological approaches of determining the level of ability local communities based on comprehensive assessment of political, economic, and spiritual integrity systems and their resource potential have been developed. Ways of building the capacity of local communities and their transition to economic self-development have been established. A forms, methods and mechanisms of cooperation of the local community and local government have been introduced in the article. Further studies